

RADICAL STEPS IN THE BUREAU FOR DEVELOPMENT OF EDUCATION AFTER 1998

Zeqir KADRIU

- The issue of the BDE after the renaming of the institution,
- Dispersion of units in each city,
- Initiative for new employment in each regional unit (for a short period of 6 months, involving 25 professional cadres),
- Radical changes to programs in Albanian language and history, including the redefinition of groups and the formation of professional teams comprising the best teachers selected from all schools,
- Involvement of teachers in trainings and projects undertaken by BDE, such as "Step by Step", "Interactive Learning, Active Learning", "Creation of the Student File", and "Citizen Education", supported by CRS, etc.,
- Reforms for Matura application....

The circumstances that arose after the 90s were not so favorable for the Albanian population in the RNM, (then RM).

After the separation of Macedonia from the former Yugoslavia, despite the formation of two significant political entities by the Albanians, they once again failed to recognize the emerging trend towards establishing a binational state. Instead, the majority Macedonians prevailed over the Albanians, resulting in the adoption of a new Constitution establishing Macedonia as a bi-national state. Following this, Macedonians hastily established independent institutions such as the Macedonian State, Macedonian Television (TVM), and the Macedonian Church, among others, all bearing the Macedonian epithet, thereby disregarding the Albanian presence in Macedonia as inconsequential.

In these circumstances, the Albanian political entities Party for Democratic Prosperity (PDP) and Peoples' Democratic Party (PDP) found themselves in a challenging position. Despite their opposition to the new Macedonian Constitution, they were unable to effect any significant changes. Their efforts to improve the status of local Albanians in the newly created Macedonia yielded little progress. Even after the first census in 1992, where Albanians were unfairly underrepresented and the results were unreliable, showing only 25.9% Albanians, no substantial changes were made.

Years passed, and demoralization increased more and more. In 1994, the second round of parliamentary elections was held. I personally ran as a candidate from the ranks of the People's Democratic Party (PDP). Out of 12 competitors (according to the electoral law at that time), I managed to win in electoral unit no. 80 and became a Member of Parliament in the Assembly of RM.

This did not change the situation that much because the two Albanian political subjects did not have such good relations of cooperation among themselves; as usually happens among Albanians. Days and months passed and the status-quo continued to remain the same.

But it didn't stop there. In the same year (1994), the initiative to found the University of Tetova (UT) began with a group of intellectuals, deputies, high school principals, independent intellectuals, and the Albanian Cultural Association (BKSH), with Fadil

Sulejmani as the head, and other intellectuals. This initiative aimed to found a university that was lacking for the Albanian community at that time.

The battle for the foundation of UT would last for years, as the Macedonians opposed higher education for Albanians and, following the old communist style, only selected suitable individuals, even for admission to the *Ss. Cyril and Methodius University* in Skopje.

It didn't stop there. The initiative for the foundation of UT continued with persistence, driven by Fadil Sulejmani and the majority of Albanian deputies who signed the act of founding the UT. They cooperated with the three Albanian municipalities that supported the initiative, lending it legitimacy. These efforts and sacrifices made the lives of local Albanians increasingly insecure. Consequently, a considerable number of them, instead of stabilizing and staying close to their homes, were once again forced to seek opportunities elsewhere.

In the former Yugoslavia, these same Albanians worked as confectioners, pie makers, and manual laborers in all the republics of the former Yugoslavia. However, now even this opportunity was closed off, and Albanians began to migrate towards Western countries, with some even returning to Albania, which had recently opened up after the fall of the communist regime. As the years passed, Macedonian rulers showed little regard for the legitimate rights of Albanians. The legalization of UT was not allowed, and no progress was made in securing rights for Albanians. One myopic Macedonian politician even cynically remarked that the University of Tetova was born as a stillborn and therefore would not exist. Circumstances worsened in the following years (1995), leading to friction between Macedonian political blocs IMRO and SUDM. In their pursuit of power, they resorted to scapegoating Albanians and promoting divisive slogans.

This battle will last until 2001, in which case the National Liberation Army (NLA) will appear on the scene, which will once again change the dimension of the fragile Macedonian state.

In these circumstances from 1999, after the end of the mandate of the deputy; I had the chance to be appointed by the *Democratic Party of Albanians or DPA* (the party that now came to power); as the Deputy Director at the Bureau for Development of Education in Skopje.

This institution was transformed from the former Pedagogical Entity (PE) into the Bureau for Development of Education (BDE) based in Skopje.

In this institution, only in Skopje without including the Regional Units, there were 81 employees and of them only 4 Albanians.

In the regional units of Tetovo, Gostivar, Kicevo, Debar, Struga, and Ohrid, there were a few Albanians who remained from the old monist system.

As Deputy Director; in the beginning, I received all the Regulations and within a week I read them all very carefully, wanting to be informed in detail about the Institution's regulations but also about my powers as the second man of this Institution.

The director of BDE was Simeonka Guçeva. Not knowing my mentality and principles, one day in her office, she severely provoked me by saying: "*You, Zeqir, why do you tire yourself coming from Tetovo to Skopje every day?*" We also have offices in Tetovo. Stay there, and your work will be easier!!

I, affected by this offensive act, replied as follows: "Listen, dear lady; I am appointed by the Government to serve as the Republican deputy director, and I am fully aware of my place, duties, and responsibilities. However, you must also exercise caution! Today, I offer you a piece of advice; I will speak with my people' (alluding to the President of the DPA, Arba Xhaferi), and you should speak with Lubço Georgievsk' (President of IMRO-DPMNU at that time). 'Let us then properly arrange these matters for the better!'"

The next morning, surprisingly, a man in his sixties came to my office in Skopje and asked to meet me. 'Let him in,' I told the secretary!

The man entered, greeted me, and introduced himself as a soldier reporting to his superior.

"I am a professor of Physics at the *Ss. Cyril and Methodius University* in Skopje. My name is Vasil Gučev, and I have come to apologize for the mistake that my friend, Simeonka Gučeva, made with you yesterday."

Well said, we are all human, and we all have the right to express our thoughts freely in a democracy. Let's not blow this issue out of proportion just because he added, 'Women are stupid, they don't know what they are talking about!' Surprisingly, the next day, he and his wife came to Tetovo to congratulate me on moving into my new home!

From that point forward, the entire course of work at the BDE changed. We initiated new processes and reforms, beginning with the revision of the curriculum. This involved introducing new elements of coexistence into the textbooks and eliminating burdensome aspects of the previous system.

In all the Regional Units, particularly in the cities of western Macedonia, we appointed responsible Albanians and within a year added 25 new advisors in various fields. These advisors would collaborate with school principals, engage in important projects, and work with teachers to improve the quality of teaching and education overall. This initiative also included the development of new programs for each subject.

It is crucial to note that within those four years, we also initiated training sessions with school principals nationwide, followed by training sessions with groups of teachers specializing in relevant fields. Additionally, we approved several projects, including the Project for the State Matura, "Step by Step," "Citizen Learning," "Interactive Learning for Active Engagement," and "Creation of the Student Portfolio." Furthermore, we launched initiatives such as "Citizen Education," supported by CRS, among others.

I recall that during that period, I also invited three experts from Tetovo and Kumanovo to Skopje to enhance the quality: Florim Ajdini, a proficient polyglot and compiler of projects for BDE; Agim Rushiti, an expert in Mathematics; and Fatmir Sulejmani, a renowned linguist and philologist.

The work continued with intensity until 2001, during which time I continued as a professor at the University of Tetova under the prevailing conditions. My colleagues also continued to contribute to education reforms until 2002.

The initiatives we launched at BDE made a significant contribution to the advancement of education and the enhancement of the educational process in primary and secondary schools nationwide. In the following section, I will outline the strategies that were implemented by the commissions to execute specific projects.

State Matriculation Board

Aneta Trpevska – Ministry of Education and Science

Members of the State Matriculation Board

Prof.Dr. Sllavica Srbinovska – Faculty of Philology, "Ss. Cyril and Methodius" University - Skopje

Prof.Dr. Reshat Qaili – State University of Tetova

Dr. Ylber Sela – South East European University -Tetovo

Asst.Prof.Dr. Blerim Saiti – State University of Tetova

Prof. Dr. Maja Bojaxhieva – Faculty of Philology, "Ss. Cyril and Methodius" University - Skopje

Prof. Dr. Lençe Millosheva – "Goce Dellchev" University - Shtip

Dr. Veselinka Llobrovska – Institute of the Macedonian language "Krste P. Misirkov" - Skopje

Dr. Shaban Sulejmani – "Mother Teresa" University - Skopje

Prof.dr. Zeqir Kadriu – South East European University -Tetovo

Nazihtere Sulejmani – Ministry of Education and Science

Natalija Kizhevska – Ministry of Education and Science

Mr. Tanja Andonova Mitrevska – State Examination Center

The executive secretary of the State Matura Board

The State Matriculation Board, in accordance with Article 31 of the Regulation on the manner of awarding and evaluating student results in state matriculation exams in high school, vocational, and Secondary Education for Arts (published in the "Official Gazette of the Republic of Moldova" no. 66/10, 63/12, and 159/16 and "Official Gazette of the Republic of North Macedonia" No. 65/21), is responsible for coordinating efforts related to the harmonization of preparations for the state matriculation exams, particularly focusing on...

- Examines documents related to the organization and implementation of the State Matura exams;
- Reviews annual reports concerning the State Matura exams in high school, professional, and Secondary Education for Arts;
- Proposes passing grade thresholds for externally administered exams to the Ministry of Education and Science;
- Performs additional tasks aimed at promoting the State Matura exams in high schools, professional, and Secondary Education for Arts.

State Matura

The Matura is a significant component of the educational process in many countries worldwide. The State Matura serves as a culmination of both external and internal exams, assessing and evaluating the knowledge, skills, and abilities acquired by students over their four-year secondary education.

The results of students' achievements serve as the foundation for identifying both the strengths and challenges within educational systems worldwide. The insights derived from these results can guide educational policymakers in our country to plan strategies and undertake activities aimed at enhancing the quality of education.

During the period from 1999 to 2007, significant and intricate preparations were undertaken for the establishment of the State Matura and final exams, marking the culmination of secondary education in the Republic of Macedonia. These preparations involved comprehensive implementation of relevant legal regulations, development of essential professional materials, and execution of a series of pilot tests. The primary objectives of these pilot tests were to assess the quality of measurement instruments—tests, validate procedures for conducting the State Matura, and evaluate the computer-technological system supporting the overall examination process

The concept for the matriculation and final exams in secondary education in the Republic of Macedonia was approved by the decision of the Minister of Education and Science, No. 11-6099/2, on October 10, 2005. It has undergone two subsequent revisions and additions. According to this document, the state matriculation exam consists of three parts, as follows:

- The compulsory part (Macedonian language and literature, Albanian language and literature, or Turkish language and literature, depending on the language of instruction)

- The elective part
- Project tasks

In the initial phase of implementing the State Matura concept, each student is required to take:

- Compulsory subject: Mother tongue (externally assessed)
- Optional subjects: Foreign language or Mathematics/Philosophy/Aesthetics (externally assessed)
- Two subjects chosen from the list determined by the Concept (internally assessed).

The external state matriculation exams are prepared, organized, and conducted by the State Examination Center, while internal exams are the responsibility of the schools. The implementation of the State Matura in the Republic of Macedonia is now a reality. The State Matura takes place in two exam sessions: the June and August sessions. In the August session, candidates who did not pass part or all of the State Matura exams in the June term or were unable to sit for the exams for justifiable reasons in June are presented. The State Matura was successfully completed for the first time in the 2007/2008 school year. It is conducted according to special exam programs, which are developed based on educational programs for the relevant subjects. The diploma obtained from this exam is also intended to serve as a qualification for admission to university studies and other purposes.

Training and examination for directors

The main goal of training for principals at the State Examination Center is the professional training of principals for the successful organization, management and administration of school work.

With the establishment of the State Examination Center's independence, among its various activities, the initiatives related to training and examination for principals of primary and secondary schools in the Republic of Macedonia commenced promptly. In accordance with the Law on the State Examination Center ("Official Gazette of the Republic of Macedonia" no. 142/08, 148/09, 41/14, 55/16, 142/16, and 64/18), the State Examination Center initiated training for primary school principals separately for the first time, followed by the commencement of training for principals of public secondary schools.

From that time until today, the training and examination for principals have been conducted in accordance with the Law on training and examination for principals in primary schools, secondary schools, student dormitory, and open civil universities for lifelong learning ("Official Gazette of the Republic of Macedonia" No. 10/15, 145/15, 192/15, 30/16, 120/18, and 140/18).

Elementary training is carried out in accordance with the Program through 6 modules as follows:

- Application of IT-computer technology during management in education;
- Theory of organization;
- People in the organization;
- The director as a pedagogical leader;
- Legislation;
- Finances;

For each module, candidates prepare and present their seminar paper to the group and the trainer. A candidate who has successfully completed the elementary training for a director, passed the psychological test, and undergone the integrity test (which must not be older than two years) is entitled to take the exam.

The director exam consists of three parts:

- practical verification of computer skills (lasts 60 min);
- verification of skills for applying theoretical knowledge (60 min);
- presentation and defense of the final seminar paper (30 min). is it correctly written
-

Register of directors

- Law on training and examination for directors
- Program on training and examination for directors
- Guide to training and examination for new directors
- Manual
- Awards for training and examination for directors

Training for directors

- Application form for training
- Application form for Macedonian-Albanian training
- Sample payment slip
- Declaration
- Macedonian-Albanian declaration

Exam for directors

- Exam paper
- Presentation sheet for Macedonian-Albanian exam
- Sample payment slip
- Questions for the second part of the exam for directors

Certificate renewal

- Application for the renewal of the director's certificate
- Request for the renewal of the certificate for director Macedonian-Albanian
- Exam paper-2
- Presentation sheet for exam-2 Macedonian-Albanian
- Sample payment slip
- Declaration
- Declaration Macedonian-Albanian
- Questions for the second part of the exam for directors

Issuing the certificate

- Sample payment slip

Advanced Director Training

- Program for advanced training of directors
- Advanced training topics for directors

Reference

- [1]. Stenograms from the Meetings of the Assembly of the Republic of Macedonia, Meeting 56, 57, 58, 1997/8
- [2]. Transcripts from the Meetings at BDE, 1999/2000
- [3]. Memory, from my personal notes
- [4]. Email correspondence: bro.macedonia@bro.gov.mk

HAPAT RADIKAL NË BZHA PAS VITIT 1998

Zeqir KADRIU

- Çështja e BZHA pas riemërtimit të Institucionit,
- Disperzimi i njësisve në çdo qytet
- Iniciativa për punësime të reja në çdo njësi rajonale,(për një periudhë të shkurtër 6-mujore, 25 kuadro profesionale)
- Ndryshimi i programeve në mënyrë radikale në gjuhë shqipe dhe histori si dhe përcaktimi i grupeve, ekipeve profesionale nga arsimtarë më të mirë; përzgjedhur nga të gjitha shkollat.
- Kyçja e arsimtarëve në trajnime dhe projekte të ndërmarra nga BZHA si: “Hap pas hapi”,... “Mësimi interaktiv, të mësuarit aktiv”, “Krijimi i Dosjes së nxënësit”,”Edukimi qytetar” përkrahur nga CRS-i etj.
- Reformat për aplikimin e maturës...

Rrethanat që lindën pas viteve të 90-ta, nuk qenë edhe aq të favorshme për popullatën shqiptare në RMV, (asokohe RM).

Kjo për shkakun se pas shkëputjes së Maqedonisë nga ish-Jugosllavia, edhe pse shqiptarët formuan dy subjekte të rëndësishme politike; ata sërish nuk arritën të përkapin trendin për të krijuar një shtet binacional ashtu siç ishte realiteti; por maqedonasit shumicë i mbivotuan shqiptarët dhe sollën një Kushtetutë të re për një shtet njënacional maqedonas. Menjëherë pas saj, si me shumë nguti; maqedonasit themeluan institucione të pavarura si: Shti maqedonas, Televizioni maqedonas (TVM), Kisha Maqedonase, si dhe shumë Institucione të ndryshme me epitelin maqedonas, duke neglizhuar në tërësi elementin shqiptar në Maqedoni si të parëndësishëm.

Në këto rrethana, subjektet politike shqiptare PPD dhe PDP ngelën në një situatë të vështirë. Ata edhe pse nuk e kishin votuar Kushtetutën e re maqedonase, nuk arritën të bëjnë ndonjë ndryshim thelbësor për të ndryshuar sadopak gjendjen. Përpjekjet për një status më të mirë në rrethanat e krijimit të Maqedonisë së re, nuk sollën ndryshim thelbësor tek shqiptarët vendas edhe pse, pas regjistrimit të parë 1992, shqiptarët në mënyrë të padrejtë u regjistruan pjesërisht dhe më pas dolën rezultatet aspak të besueshme; 25.9% shqiptarë.

Vitet kalonin dhe demoralizimi gjithnjë e më tepër shtoej. Në vitin 1994 u mbajt Legjislacioni i dytë i zgjedhjeve Parlamentare dhe unë personalisht u kandidova nga radhët e Partisë Demokratike Popullore (PDP) dhe nga 12 konkurrentë (sipas ligjit zgjedhor të atëhershëm), arrita të fitoj në Njësinë zgjedhore Nr. 80-të dhe bëhem Deputet në Kuvendin RM.

Kjo nuk e ndryshoi edhe aq shumë gjendjen sepse dy subjektet politike shqiptare, nuk kishin aq relacione të mira bashkëpunimi në mes veti; siç ndodhë rëndom në mes shqiptarëve. Ditët dhe muajt kalonin dhe status-quo-ja vazhdonte të mbetej e njëjtë.

Por kjo nuk do të mbetet me kaq. Po atë vit (1994), filloi iniciativa e ngritjes dhe themelimit të Universitetit të Tetovës (UT), me një grup intelektualësh, deputetësh, drejtorësh të shkollave të mesme, intelektualësh të pavarur, dhe Bashkësisë Kulturore Shqiptare (BKSH), me në krye Fadil Sulejmanin dhe intelektualë të tjerë, për një Universitet i cili asokohe u mungonte shqiptarëve.

Beteja për themelimin e UT, zgjati me vite, pasi maqedonasit e kundërshtonin shkollimin e lartë të shqiptarëve dhe selektonin sipas stilit të vjetër komunist vetëm njerëz të përshtatshëm, bile edhe për të pranuar studentë në universitetin “Kirili e Metodi” në Shkup.

Kjo nuk ngeli me kaq. Iniciativa për Themelimin e UT vazhdoi me këmbëngulje, sepse i tillë ishte edhe Fadil Sulejmani dhe të tillë ishin edhe shumica e deputetëve shqiptarë që cilët nënshkruan aktin e themelimit të UT, në bashkëpunim me tri komunat shqiptare të cilat e përkrahën iniciativën dhe mundësuan që kjo nismë të fitojë legjitimitet. Sakrificat të tilla, nga dita në ditë e bënin jetën e shqiptarëve vendas të pasigurtë dhe kështu një numër i konsiderueshëm në vend që të stabilizoheshin e të qëndronin pranë vatrave të tyre, sërish u detyruan të marrin trastën e kurbetit.

Në ish-Jugosllavi, po këto shqiptarë, punonin si ëmbëltorë, byrekbërës dhe punëtorë krahu në të gjitha republikat e ish-Jugosllavisë, por tani edhe kjo rrugë u mbyll, dhe shqiptarët morrën rrugën drejtë shteteve të perëndimit; dikush edhe në shtetin amë në Shqipëri, e cila sapo ishte hapur nga ish sistemi komunist. Vitet kalonin dhe pushtetarët maqedonas, nuk lëshonin pe për asgjë në të drejtat legjitime të shqiptarëve. Nuk u lejua as legalizimi i UT-së, e as diç më tepër për të drejtat shqiptarëve, dikush nga politikanët miop-maqedonas bile me Ironi tha se *Universiteti i Tetovës lindi si një foshnje e vdekur dhe se si i tillë nuk do të ekzistojë*. Rrethanat u keqësuan edhe në vitet e mëpasme, (1995), kështuqë edhe nga radhët e maqedonasve kishte fërkime në mes dy blloqeve politike VMRO dhe LSDM të cilët për të mbajtur pushtetin thirrëshin kush më shumë e kush më pak duke i luftuar shqiptarët e duke hedhur parulla nga më të ndryshmet kundër tyre.

Kjo betejë, zgjati deri në vitin 2001, me ç'rast në skenë doli Ushtria Çlirimtare Kombëtare (UÇK) e cila e ndryshoi sërish dimensionin e shtetit të brishtë Maqedonas.

Në këto rrethana nga viti 1999, pas mbarimit të mandatit të deputetit; më ra rasti të emërohesh nga PDSH (parti që tani më erdhi në pushtet) ; zëvendës drejtor në Byronë e Zhvillimit të Arsimit (BZHA) në Shkup.

Ky institucion u shndërrua nga Enti Pedagogjik (EP) i dikurshëm në Byro e Zhvillimit të Arsimit (BZHA), me qendër në Shkup.

Në Këtë institucion, vetëm në Shkup pa përfshirë këtu Njësitë Rajonale, kishte 81, të punësuar dhe prej tyre vetëm 4 shqiptarë.

Ndërsa në njësitë rajonale; Tetovë, Gostivar, Kërçovë, Dibër, Strugë e Ohër; tek-tuk ndonjë shqiptarë i cili kishte ngelur nga sistemi i vjetër monist.

Si zv.drejtor; në fillim, mora të gjitha Rregulloret dhe brenda një jave i lexova me shumë kujdes të gjitha duke dashur të informohesha në detaje mbi rregullorene Institucionit por edhe të ingerencave të mia si njeriu i dytë i këtij Institucioni.

Drejtoresha e BZHA, Ishte Simeonka Guçeva e cila duke mos e njohur mentalitetin dhe principet e mia ; një ditë prej ditësh, më tha në zyrën e saj, duke më provokuar rëndë se: *“Ti Zeqir, përse lodhesh që të vish për çdo ditë nga Tetova në Shkup”. Ne kemi zyra edhe në Tetovë, ti rri atje dhe punën do ta kesh më të lehtë!*

Unë i prekur nga ky akt-ofendues; ia ktheva kështu: *“Dëgjo ti zonjë e nderuar; Unë jam i emëruar nga Qeveria që të jem zëvendës drejtor Republikan; dhe shumë mirë e di se ku është vendi im dhe cilat janë detyrat dhe ingerencat e mia. Por ti të kesh kujdes! Unë sot , ia ktheva pak me urti; do të flas me njerëzit e mi (duke aluduar në Kryetarin PDSH-së Arbën Xhaferi) e ti, fol me Lubço Georgievskin (Kryetar i VMRO-DPMNE-së në atë kohë); pastaj i rregullojmë këto punë si duhet e si është më mirë!*

Të nesërmen në mëngjes, si për çudi më vjen tek zyra ime në Shkup, një burrë te të gjashtëdhjetat dhe kërkon takim me mua. Urdhëro i thash sekretares, le të hyjë!

Burri u fut duke më përshëndetur duke u prezantuar si ushtari përpara eprorit!

Jam profesor i Fizikës në Universitetit Kirili e Metodi në Shkup. *Quhem Vasil Guçev, kam ardhur, t’ju kërkoj ndjesë për gabimin që ka bërë dje shoqja ime me ju, Simeonka Guçeva.*

Mirë i thash, urdhëro njerëz jemi do të flasim! Është e natyrshme që në demokraci njerëzit të mendojnë si të duan vetë. M’u lut, që këtë çështje të mos e bëj të madhe dhe të mos e zgjas

më tepër se kaq sepse shtoi ai *”Gratë janë budallaqe”*, nuk dinë nga një herë se çka flasin! Të nesërmen, si për çudi së bashku me të shoqen e tij erdhën në Tetovë për të më uruar hyrjen në shtëpi të re!

Nga kjo kohë, ndryshoi e tërë rrjedha e punëve në BZHA. Filluam me proceset e reformat e reja duke ndryshuar programet mësimore, duke futur elementet e reja të bashkëjetesës në tekstet shkollore e duke ndryshuar edhe elementet me ngarkesa të shumta të sistemit që lamë pas.

Në të gjitha Njësitë Rajonale, (veçanërisht në qytetet e Maqedonisë perëndimore), emërtuam përgjegjës shqiptarë dhe shtuam brenda një viti 25 kuadro të reja këshilltarë për lëmi të ndryshme të cilët do të vepronin dhe bashkëpunonin me drejtorët e shkollave, me projektet e rëndësishme, me mësuesit për ngritjen e cilësisë së mësimit dhe arsimimit në përgjithësi, përfshi këtu edhe programet e reja për gjithsecilën lëndë mësimore.

Është me shumë rëndësi të thuhet se brenda atij, katërvjeçari; filluam edhe trajnimet me drejtorët e të gjitha shkollave në nivel Republike, pastaj edhe me grupe mësuesish të cilët ishin të lëmive përkatëse. Miratua Projekti për Maturën Shtetërore, Projekti: “Hap pas hapi”, “Mësimi qytetar”, “Mësimi interaktiv, të mësuarit aktiv”, “Krijimi i Dosjes së nxënësit”, “Edukimi qytetar” përkrahur nga CRS-i, etj.

Mbaj në mend se në atë kohë solla edhe tri ekspert nga Tetova e Kumanova në Shkup për ngritje të cilësisë: Florim Ajdinin (njohës i mirë i katër gjuhëve botërore si përpilues i Projekteve për BZHA), Agim Rushitin si ekspert i Matematikës dhe Fatmir Sulejmanin si gjuhëtar e filolog i njohur.

Punët vazhduan me intensitet deri në vitin 2001 kur, vazhdova të punoja si profesor në Universitetin e Tetovës në kushtet e atëhershme. Kolegët e mi vazhduan punën dhe kontribuan për reformat në arsim deri në 2002.

Aktivitetet, të cilat i patëm nisur në BZHA, dhanë për atë periudhë kohore një kontribut të veçantë në zhvillimin e arsimit dhe cilësinë e procesit edukativo-arsimor për shkollat fillore e të mesme në nivel Republike. Në vazhdim do të jap skemat të cilat kanë funksionuar në nivel Komisionesh për realizimin e projekteve të caktuara.

Bordi i Maturës Shtetërore

Aneta Tërpeska – Ministre e Arsimit dhe Shkencës

Anëtarët e Bordit të Maturës Shtetërore

Prof.dr. Sllavica Sërbinovska –Fakulteti filologjik, Universiteti “ShënKirili dhe Metodi” – Shkup

Prof.dr. Reshat Qaili – Universiteti Shtetëror i Tetovës

Dr. Ylber Sela – Universiteti i Evropës Juglindore -Tetovë

Doc.dr. BlerimSaiti – Universiteti Shtetëror i Tetovës

Prof. dr. Maja Bojaxhieva – Fakulteti filologjik, Universiteti “Shën Kirili dhe Metodi” – Shkup

Prof. dr. Lençe Millosheva – Universiteti “Goce Dellçev” – Shtip

Dr. Veselinka Llobovska – Instituti i gjuhës maqedonase “Kërste P. Misirkov” – Shkup

Dr. Shaban Sulejmani – Universiteti “Nënë Tereza” – Shkup

Prof.dr. ZeqirKadriu – Universiteti i Evropës Juglindore -Tetovë

Nazihtere Sulejmani – Ministria e Arsimit dhe Shkencës

Natalija Kizhevska – Ministria e Arsimit dhe Shkencës

Mr. Tanja Andonova Mitrevska – Qendra Shtetërore e Provimeve

Sekretari ekzekutiv i Bordit të Maturës Shtetërore

Bordi i Maturës Shtetërore në përputhje me nenin 31 të Rregullores për mënyrën e dhënies dhe vlerësimit të rezultateve të nxënësve në provimet e maturës shtetërore në gjimnaz, arsimin e mesëm profesional dhe artistik (“Gazeta zyrtare e RM” nr. 66/ 10, 63/12 dhe 159/16 dhe “Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut” nr. 65/21) kryen punët lidhur me harmonizimin e përgatitjeve për realizimin e maturës shtetërore, dhe veçanërisht:

- shqyrton dokumentet për organizimin dhe realizimin e maturës shtetërore;
- shqyrton raportet vjetore për provimet e realizuara të maturës shtetërore në gjimnaz, arsimin e mesëm profesional dhe artistik;
- i propozon Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës kufijtë (pragun) e kalueshmërisë së provimeve të cilat jepen në mënyrë eksterne;
- kryen detyra të tjera të cilat janë në funksion të promovimit të maturës shtetërore në gjimnaz, arsimin e mesëm profesional dhe artistik.

Matura Shtetërore

Matura është pjesë shumë e rëndësishme në procesin arsimor në shumë vende të botës. Matura shtetërore është përmbledhje e më shumë provimeve eksterne dhe interne me anë të së cilëve kontrollohen dhe vlerësohen dituritë, shkathtësitë dhe aftësitë e nxënësve të cilat i kanë fituar në arsimimin e mesëm katërvjeçar.

Rezultatet e arritjeve të nxënësve paraqesin bazë përcaktimin e anëve pozitive, por, njëkohësisht, edhe të sfidave të sistemeve arsimore në botë. Njohuritë e fituara nga këto rezultate, kreatorët e politikave arsimore në vendin tonë mund t’i shfrytëzojnë si udhërrëfyes në planifikimin e strategjive dhe për të ndërmarrë aktivitete në funksion të përmirësimit të cilësisë në arsim.

Në periudhën 1999-2007 janë realizuar përgatitje të rëndësishme dhe komplekse për inkuadrimin e Maturës Shtetërore dhe provimeve përfundimtare, si përmbyllje e arsimit të mesëm në Republikën e Maqedonisë. Përgatitja për realizim nënkuptonte sjelljen e tërësishme të legjislativës së duhur ligjore, hartimin e materialeve të detyrueshme profesionale dhe realizimin e një numri të caktuar të provash pilot-provimesh. Qëllimi i këtyre pilotimeve ishte që të fitohen njohuri mbi cilësinë e instrumentave matës – testet, të verifikohen procedurat për realizimin e maturës shtetërore dhe të testohet sistemi informatiko-teknologjik për mbështetjen e procesit të përgjithshëm në realizimin e provimeve.

Koncepti për maturë dhe provim përfundimtar në arsimin e mesëm në Republikën e Maqedonisë është miratuar me vendim të ministrit të Arsimit dhe Shkencës nr. 11-6099/2 më 10. 10. 2005. Po i njëjti dy herë ka pësuar ndryshime dhe plotësime. Sipas këtij dokumenti, provimi i maturës shtetërore përbëhet nga tri pjesë, sa vijon:

- pjesa e detyrueshme (gjuhë maqedonase dhe letërsi ose gjuhë shqipe dhe letërsi ose gjuhë turke dhe letërsi, varësisht se në cilën gjuhë nxënësi ndjek mësimin)
- pjesa zgjedhore
- detyra projektuese.

Në fazën e parë të implementimit të konceptit të maturës shtetërore secili nxënës i nënshtrohet:

- lëndë e detyrueshme – gjuhë amtare – eksterne
- lëndë zgjedhore – gjuhë e huaj ose matematikë/filozofi/estetikë – eksterne
- dy lëndë zgjedh nga lista e caktuar nga Koncepti – interne

Provimet eksterne të maturës shtetërore i përgatit, organizon dhe realizon Qendra Shtetërore e Provimeve, ndërsa provimet interne janë në kompetencë të shkollave. Realizimi i maturës shtetërore në Republikën e Maqedonisë tashmë është realitet. Matura Shtetërore zhvillohet në dy sesione provimi: sesioni i qershorit dhe i gushtit. Në sesionin e gushtit paraqiten ato kandidatë të cilët në afatin e qershorit nuk kanë kaluar një pjesë ose të gjitha provimet e maturës shtetërore ose për arsye të justifikueshme nuk kanë qenë në afatin e qershorit. Matura Shtetërore përherë të parë me sukses ishte realizuar në vitin shkollor 2007/2008. Matura shtetërore zhvillohet sipas programeve të posaçme të provimit, të cilat janë hartuar në bazë të programeve arsimore për lëndët gjegjëse arsimore. Diploma e fituar nga ky provim ka për qëllim të shërbejë edhe përse lektionimin e kandidatëve për regjistrim në studime universitare, etj.

Trajnimi dhe provimi për drejtorë

Qëllimi kryesor i trajnimit për drejtorë në Qendrën Shtetërore të Provimeve është aftësimi profesional i drejtorëve për organizimin e suksesshëm, menaxhimin dhe administrimin e punës në shkollë.

Me pavarësimin e Qendrës Shtetërore të Provimeve, përkaj të gjitha aktiviteteteve të tjera nxitimthi filluan aktivitetet rreth përgatitjes për trajnim dhe provim për drejtorë të shkollave fillore dhe të mesme në Republikën e Maqedonisë. Konform Ligjit për Qendrën Shtetërore të Provimeve (“Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë” nr.142/08, 148/09, 41/14, 55/16, 142/16 dhe 64/18) përherë të parë në filloi me punë veç mase dhe Qendra Shtetërore e Provimeve, filloi të realizohet trajnimi për drejtorë, kurse më vonë filloi trajnimi për drejtorë të shkollave të mesme publike.

Nga ajo kohë e deri më sot, trajnimi dhe provimi për drejtorë realizohet konform Ligjit për trajnim dhe provimit për drejtor në shkollë fillore, shkollë të mesme, konvikt nxënësish dhe universitet i hapur civil për mësim të përjetshëm (“Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë” nr. 10/15, 145/15, 192/15, 30/16, 120/18 dhe 140/18).

Trajnimi elementar realizohet konform Programit nëpërmjet 6 moduleve si më poshtë:

- Zbatimi i teknologjisë informatike-kompjuterike gjatë menaxhimit në arsim;
- Teoria e organizimit;
- Njerëzit në organizim;
- Drejtori si udhëheqës pedagogjik;
- Legjislacioni;
- Financat.

Për secilin modul, kandidatët përgatisin dhe prezantojnë punimin e tyre seminarik para grupit dhe trajnuesit.

Të drejtën për dhënien e provimit e fiton kandidati i cili me sukses ka kryer trajnimin elementar për drejtor dhe ka kaluar testin psikologjik dhe testin e integritetit, i cili nuk duhet të jetë më i vjetër se dy vjet.

Provimi për drejtor përbëhet nga tre pjesë:

- verifikimi praktik i shkathtësive kompjuterike (zgjat 60 min);
- verifikimi i aftësive për zbatimin e diturive teorike (60 min);
- prezantimi dhe mbrojtja e punimit seminarik përfundimtar (30 min).

Regjistri i drejtorëve

- Ligji për trajnim dhe provimin për drejtorë
- Programi për trajnimin dhe provimin për drejtorë
- Udhërefyes për trajnimin dhe provimin për drejtorë i ri
- Doracak
- Çmimore për trajnimin dhe provimin për drejtorë

Trajnimi për drejtorë

- Fletë-aplikimi për trajnim
- Fletë-aplikimi për trajnim mk-shq.
- Fletëpagesë-shembull
- Deklaratë
- Deklaratë mk-shq.

Provimi për drejtorë

- Fletëparaqitje për provim
- Fletëparaqitje për provim mk-shq.
- Fletëpagesë-shembull
- Pyetje për pjesën e dytë të provimit për drejtorë

Rinovimi i certifikates

- Kërkesë për rinovimin e certifikatës për drejtor
- Kërkesë për rinovimin e certifikatës për drejtor mk-shq.
- Fletëparaqitje për provim-2
- Fletëparaqitje për provim-2 mk-shq
- Fletëpagesë-shembull
- Deklaratë
- Deklaratë mk-shq.
- Pyetje për pjesën e dytë të provimit për drejtorë

Lëshimi i certifikatës

- Fletëpagesë-shembull

Trajnim të avancuar për drejtor

- Programi për trajnime të avancuara të drejtorëve
- Temat e trajnimit të avancuar për drejtorët, etj.

Referencat

- [1]. Stenograme nga Mbledhjet e Kuvendit të RM-së, Mbledhja e 56,57,58, 1997/8,
- [2]. Stenograme nga Mbledhjet në BZHA, në vitin 1999/2000,
- [3]. Memorie, nga shënimet e mia personale,
- [4]. bro.macedonia@bro.gov.mk